

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет культури і мистецтв

Кафедра музичного мистецтва

**ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ
ЗАСОБАМИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МУЗИКИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувачка 4 курсу, 13-441М.

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійної (наукової)

програми Музичне мистецтво

Небескул Поліна Геннадіївна

Керівник: кандидатка мистецтвознавства,

доцентка Корнішева Т.Л.

Рецензент: кандидатка мистецтвознавства

доцентка Верещагіна-Білявська О. Є.

Вінницький державний педагогічний

університет ім. Михайла Коцюбинського

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади проблеми формування духовної культури особистості засобами християнської музики.....	6
1.1. Особистість та її розвиток в сучасному світі.....	6
1.2. Духовність як частина культури особистості.....	11
1.3. Духовна музика та релігійна музична традиція.....	17
1.4. Християнська музика протестантизму як вид духовної музики.....	20
РОЗДІЛ 2. Християнська музика та її вплив на духовну культуру особистості.....	25
2.1. Методи формування особистості дитини через призму духовної культури.....	25
2.2. Засоби використання християнської музики у вихованні дітей молодшого шкільного віку.....	27
2.3. Музичне виховання дітей в християнській недільній школі.....	31
2.3.1. Використання християнської музики на заняттях недільної школи.....	31
2.3.2. Дослідження впливу християнської музики в недільній школі.....	34
2.4. Аналіз результатів впливу християнської музики на формування духовної культури особистості дитини молодшого шкільного віку.....	37

ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	47
Додаток А.....	47
Додаток Б.....	48
Додаток В.....	49
Додаток Г.....	50
Додаток Д.....	51
Додаток Е.....	52
Додаток Ж.....	53
Додаток З.....	54
Додаток И.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні зростає потреба у формуванні духовної культури молодого покоління як джерела високої духовності особистості, ефективного засобу зміцнення національної свідомості, виховання в майбутніх громадянах витончених смаків, уподобань, культурного світогляду, утвердження норм та цінностей.

Проблема духовної культури особистості та її формування була предметом дослідження багатьох вчених таких як О. Максименко [12], О. Міхеєв [14], А. Маслоу [28], В. Франкл [22] та інших.

Духовна культура – це дуже важливий та необхідний, обумовлений історично і практично, фактор розвитку особистості. Людина завжди прагнула до подальшого вдосконалення своєї духовної культури.

Задача формування духовної культури молодого покоління є **особливо актуальною** на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, бо втрачено основи християнського світогляду.

Мета роботи – дослідити вплив християнської музики на формування духовної культури особистості дитини, визначити засоби впливу на підростаюче покоління через музику на прикладі діяльності християнської недільної школи.

Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання:

1) дослідити місце і роль духовної музики загалом та зокрема християнської музики протестантських церков, у формуванні духовної культури особистості;

2) узагальнити існуючі підходи до сутності поняття «особистість», «духовна культура особистості», «духовна музика», «християнська музика»;

3) проаналізувати методи формування особистості через призму духовної культури;

4) визначити засоби застосування християнської музики у формуванні духовної культури дітей молодшого шкільного віку.

Важливим аспектом духовної культури – є музичне мистецтво. Духовність і музика взаємопов'язані. Тому саме музичне мистецтво покликано подолати кризу духовності в нашому суспільстві та відродити національну культуру через духовне навчання молоді.

Об'єктом дослідження є духовна культура особистості.

Предметом дослідження є процес формування духовної культури особистості дитини молодшого шкільного віку засобами християнської музики в освітньо-виховному середовищі.

Кваліфікаційна робота є результатом власного досвіду як вчителя недільної школи християнської церкви протестантського напрямку «Нове життя» у місті Івано-Франківськ.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 55 сторінок, з них 42 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складає 32 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МУЗИКИ

1.1. Особистість та її розвиток в сучасному світі.

У сучасному світі розвиток індивіда є важливою темою для дослідження. З одного боку, зростає значення індивідуальності та самостійності у суспільстві, і це вимагає від молоді бути незалежними індивідами, які б були здатні приймати власні рішення та бути відповідальними за свої вчинки. З іншого боку, розвиток технологій, зміни в економічній та соціальній сферах, природні катаклізми та війни створюють нові виклики для особистості.

«Особистість» з англ. «personality» походить від лат. «persona», що означає «маска». Поняття «особистість» було пов'язане із зовнішнім соціальним образом, який приймала людина, коли вона виконувала певні життєві ролі, тобто, особистість – це обличчя звернене до навколишніх, їх соціальна маска [2].

Це поняття почало використовуватись після XVII століття, а до цього часу взагалі не вживалось. Потреба у цьому понятті з'явилась коли наука досягла певного розвитку і потрібно було виділити особистість з властивими їй певними рисами.

Цей термін набув індивідуальних особливостей в епоху сентименталізму в кінці XVIII століття, коли мова вже йшла про характерні прояви почуттів та емоцій для особистості.

В епоху романтизму у XIX ст. особистість була представлена романтичним героєм з тонкою душею і вразливістю.

В реалізмі «особистість» – це свідома людина, яка має свою особисту думку та погляди.

Сьогодні вживаються такі формулювання, як «розвинена», «мисляча» та «світла» особистість. Під особистістю сьогодні мають на увазі людську індивідуальність з її неповторними духовними властивостями.

Існує багато тлумачень поняття «особистість»:

- Особистість – віддзеркалення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних взаємин, спілкування і предметної діяльності; соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, котра визначається залученістю людини до певних суспільних, культурних, історичних відносин [5].
- Психологи визначають індивіда як сукупність звичок і переваг, знання та досвід, психофізичних особливостей людини, повсякденну поведінку та взаємозв'язок із суспільством та природою [28].
- Особистість – це збірне поняття, що стосується конкретного суб'єкта з певними властивостями. Особистістю називають людину, яка є носієм важливих якостей: свідомості та самосвідомості. Також поняття «особистість» містить у собі систему основних рис особи, які дають змогу взаємодіяти з суспільством [8].

Один з провідних українських психологів, Олександр Міхеєв, зазначав, що «...особистість формується під впливом біологічних, психологічних та соціальних факторів... Самовизначення та саморозвиток є ключовими аспектами формування особистості ...» [16, с.127]

Дослідниця О. Максименко досліджувала взаємозв'язок між особистістю та соціальною дійсністю. Вона зазначала, що особистість формується у контексті соціальної взаємодії та культурних стандартів, та що розвиток особистості залежить від сприйняття та інтерпретації соціальної дійсності [13].

Структура особистості містить в собі як стійкі властивості, чимало з яких ми не здатні змінити (темперамент), так і ті, що формуються в нас у процесі дорослішання та розвитку.

Темперамент – це природна схильність людини, яка визначається тим, як людина реагує на збудники і проявляє себе в суспільстві. Це емоційний компонент, який показує емоційну стійкість чи нестійкість у навколишньому середовищі.

Характер – це стійкі психічні якості, що стосуються поведінки особистості. На формування характеру впливає темперамент та інші фактори.

Здібності – це властивості успішного здійснення діяльності. Це не просто знання, вміння та навички, а більше як їхня характеристика та якість.

Мотивація – спрямованість, організація та активність до дій для задоволення своїх потреб. Процес керує поведінкою людини, задає їй напрямок.

Психологічна структура особистості виглядає як сукупність психічних властивостей людини (темперамент, характер, здібності), її психічної діяльності (увага, мовлення, спілкування), пізнавальних (відчуття, пам'ять, мислення тощо) та емоційно-вольових психічних процесів (емоції, почуття, воля), психічних станів (настрої, пристрасті, стреси тощо), спрямованості особистості (потреби, мотиви, інтереси, звички тощо) та чинників саморегуляції (воля, совість, віра).

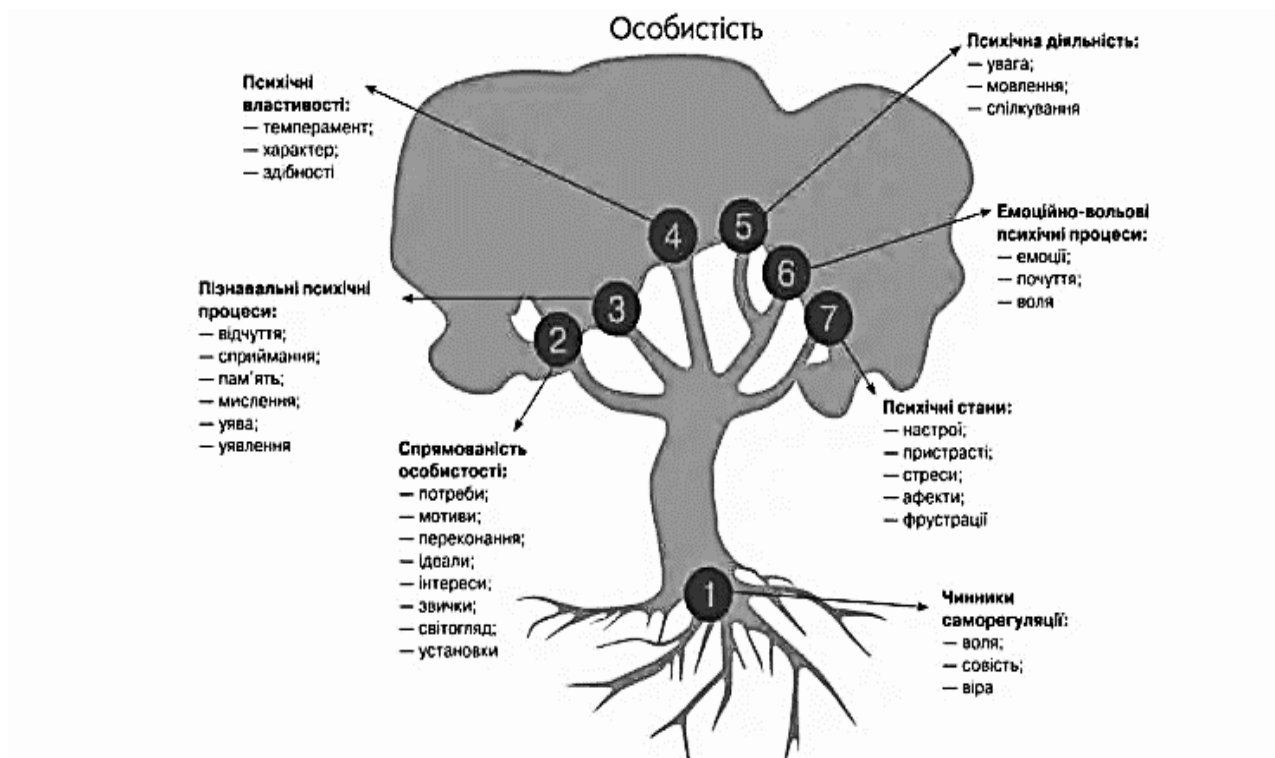

Рис.1.2. Психологічна структура особистості за С. Максименко [14]

Існують і інші класифікації структури особистості. Однак усі вони ґрунтуються переважно на зв'язку та взаємодії різних компонентів: вольових якостей, здібностей, емоцій.

Одні вчені схиляються до того, що особистістю можна стати, розвиваючись культурно, соціально і духовно та пройшовши певний життєвий шлях. Особистість має пройти багато стадій розвитку та соціалізації: дитячий садок, школу, вищий навчальний заклад, знайти роботу. Кожен соціальний рівень життя загартує характер, формує певні погляди, індивідуальність.

Інші вчені схиляються до того, що немовля – це вже особистість і переконані, що навіть маленька дитина, оточена увагою та турботою, вихована на нормах моралі, теж є особистістю. З раннього віку малюки взаємодіють із соціумом: спочатку це родина, потім однолітки у дитсадку, школі, у дорослому житті – колеги, сусіди, друзі тощо. Вже у старшому

дошкільному віці діти починають усвідомлювати наслідки своїх вчинків, роблять їх свідомо, керуючись розумом [22].

Розвиток особистості є важливим процесом, що відбувається впродовж всього життя людини. Сучасний світ пропонує різноманітні можливості для розвитку особистості, які включають освіту, культурну діяльність, спорт, творчість, музику, соціальну взаємодію та інші види діяльності.

Для розвитку особистості в сучасному світі важливо звернути увагу на аспекти за А. Маслоу [31].

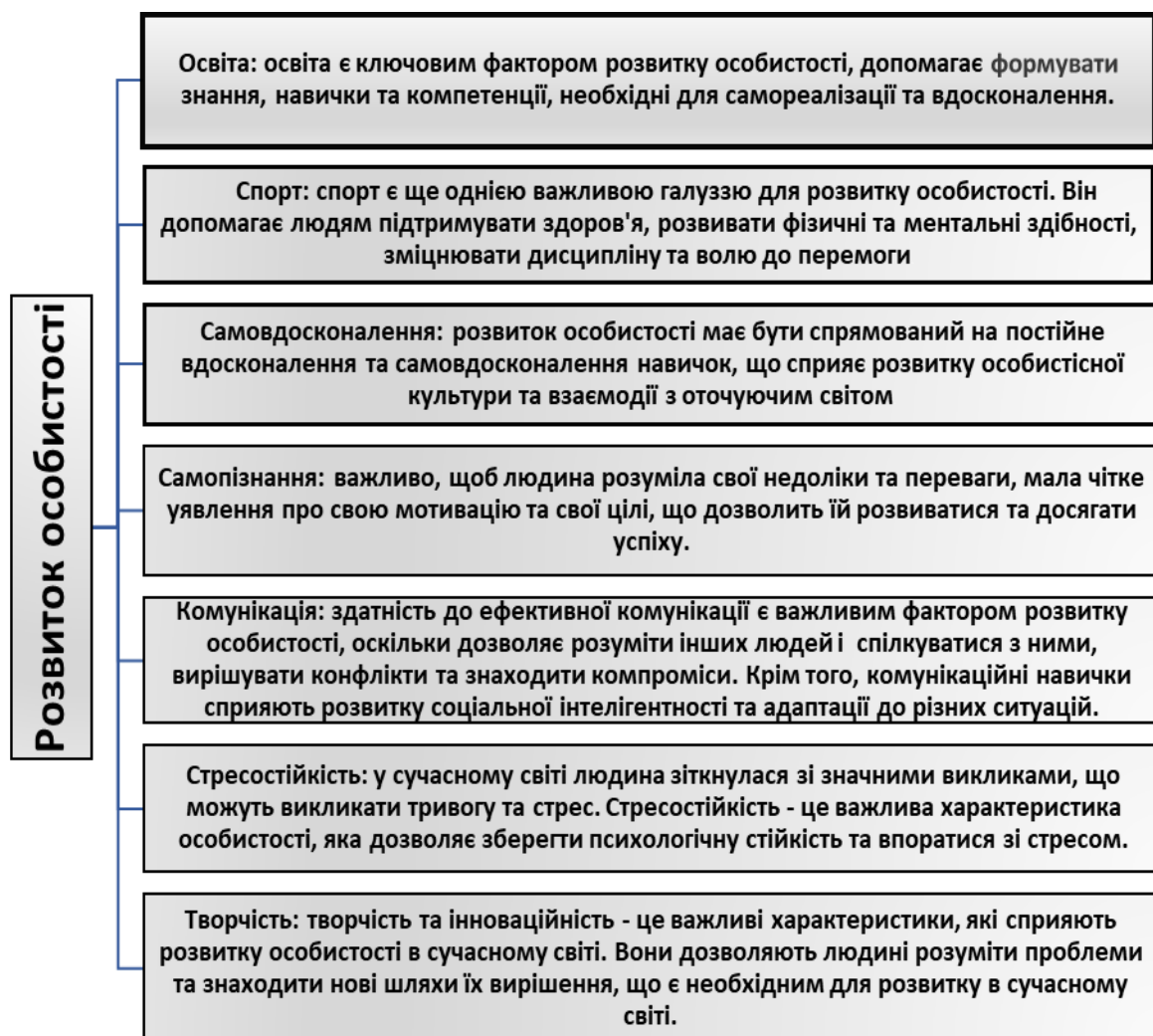

Рис.1.3. Аспекти розвитку особистості

Також важливо зазначити, що в сучасному світі існує велика кількість різних технологій, які можуть бути корисними для розвитку особистості, але водночас можуть мати й негативний вплив. Наприклад, використання соціальних мереж може допомогти знайти нових друзів та отримати доступ до різноманітної інформації, але водночас може сприяти розвитку залежності від Інтернету та соціальних мереж.

Саме розвиток особистості є важливим процесом, який залежить від багатьох факторів. В сучасному світі люди мають доступ до різноманітних можливостей для розвитку свого потенціалу, але водночас повинні усвідомлювати виклики, що можуть виникати на шляху досягнення своїх цілей.

Підсумовуючи вище перераховані означення, можемо визначити, що «особистість» – це унікальний набір психологічних, соціальних і фізичних характеристик, які формують людину як автономну індивідуальність з унікальним набором цінностей, переконань, цілей і моделей поведінки, що є результатом соціалізації індивіда в процесі комунікації, взаємозв'язку в суспільстві.

1.2. Духовність, як частина культури особистості.

Особистість водночас є і творінням культури, і її творцем. Людина, що освоює світ культури, активно формує себе як особистість і має здатність культурно збагачуватись. Цей процес впливає на розвиток духовного світу людини і формує основні риси її особистості, такі як розум, почуття, воля, віра, духовні орієнтації та світогляд [26].

Культура особистості в свою чергу – це сукупність усіх цінностей, норм, вмінь, знань, характерних для конкретної людини. Вона є частиною загальної культури суспільства і формується в результаті взаємодії людини зі світом та іншими людьми. Це поняття часто використовується

для опису рівня вихованості та освіченості людини, ступеня її володіння конкретною галуззю знань або діяльності.

Розвиток культури особистості відбувається в процесі формування самоусвідомлення, розвитку творчих здібностей, емоційної та соціальної компетентності. Важливо зазначити, що культура особистості є динамічним поняттям, яке залежить від багатьох факторів, таких як вік, соціальне середовище, освіта, життєвий досвід.

Про культурну людину у сфері виробництва говорять як про відповідального, підготовленого і дисциплінованого фахівця, у побутовій сфері – як про доброго сім'янина і господаря, у сфері науки – як про талановитого вченого, в мистецтві – як про обдарованого художника, музиканта, композитора, поета.

Отже, культура особистості – це ще й система духовних потреб, генетично заданих обдарувань, що реалізуються за сприятливих умов. Однією з провідних завдань виховання базової культури особистості є формування світогляду у дітей різного віку. Розвиток культури особистості може бути досягнутий за допомогою різноманітних засобів, таких як освіта, мистецтво, література, спорт, подорожі, самоосвіта. Це дуже важливо для формування морально-ефективної основи дитини, яка зможе розвивати її інтелектуальну та духовну здатність. Культура особистості вчить нас творчості, самовираженню, критичному мисленню, моральній відповідальності та повазі до інших.

У сучасному світі, з великою кількістю інформації та розваг, культура особистості може бути занедбана та неоцінена. Віртуальний світ, зокрема соціальні мережі, може зменшити роль реального спілкування та призвести до формування поверхневих стереотипів та виявлення про світ.

Тому, для розвитку культури особистості, важливо включати у своє життя різноманітні форми мистецтва, спілкуватися з людьми

різних культур та релігій, знайомитися з новими ідеями та поглядами. Також важливо розвивати критичне мислення та навички аналізу, що допоможе розуміти та цінувати різноманітність культур та точок зору.

Культура особистості як єдина сутність визначається глибиною, широтою та ступенем освоєння і засвоєння нею загальнолюдських досягнень матеріальної та духовної культури, а також перетворенням цих досягнень на внутрішній духовний потенціал. Розвиток культури особистості важливий для формування моральної основи дитини, що допомагає розвивати її інтелект та духовність.

Духовність є важливою складовою культури особистості, яка визначає не тільки релігійні переконання та погляди на світ, але і ставлення до себе, до інших людей, до природи.

Духовність – це сфера життя, пов'язана з віруваннями, цінностями, моральними переконаннями та знаннями людини, які формують її світогляд і відношення до світу навколо. Вона є невід'ємною частиною культури особистості, що формується у взаємодії зі світом та іншими людьми.

Виявлення духовності може мати різні форми, що залежать від культурного та історичного контексту. У різних культурах можуть існувати різні релігійні вірування та традиції, різні філософські науки та форми мистецтва, які відображають духовні цінності та переконання.

Духовність відіграє важливу роль у розвитку особистості, оскільки вона дозволяє людині зосередитися на тому, що є для неї важливим та цінним. Духовність допомагає знайти внутрішній мир та гармонію, що є важливим для психічного та емоційного благополуччя. Крім того, духовність сприяє розвитку етичних та моральних цінностей, які є важливими для становлення громадянина

суспільства. Духовність допомагає особистості знайти своє місце у світі [7].

Вона є станом душі, що проявляється через поведінку кожного з нас у надзвичайних життєвих обставинах, це наші думки, мова, вчинки, внутрішні властивості [18].

Духовність є філософським концептом, який характеризує сукупність ціннісних надбань людства в процесі суспільно-історичного розвитку та цілісним феноменом людського життя і культури [11].

Духовність – це складова частина культури особистості, яка відображає внутрішній світ, її цінності, переконання, світогляд, моральні принципи та релігійні установки.

Рис. 1.4. Складові духовності

Крім того, духовність має позитивний вплив на фізичне здоров'я. Деякі дослідження показали, що люди з розвинутою духовністю можуть мати менше проблем зі сном, менше стресу та депресії, а також можуть мати кращу імунну систему.

За сучасними дослідженнями, багато людей відчувають відчуття нестабільності і втрати сенсу в житті, особливо під час кризових ситуацій, таких як пандемія COVID-19 та війна.

Оскільки духовність пов'язана з віруваннями та моральними цінностями, вона може бути джерелом внутрішньої мотивації та розуміння, що є правильним та неправильним. Це може допомогти людині зрозуміти, що є успіхом для неї в житті та сприяти положенню життєвої мети та визначати переваги [25].

Усі вищезгадані аспекти можуть виявити певний вплив на розвиток особистості. Так, розвинута духовність може допомогти іншим зберегти гармонію у своєму житті, зберегти позитивний настрій та бути більш зосередженою на своїх цілях.

Однак, у сучасному світі, де домінують матеріалістичні цінності, духовність часто може бути занедбана та неоцінена. Стандарти успіху часто застосовуються матеріальними досягненнями, а не духовними. Багато людей шукають швидкого та матеріального задоволення, але це може призвести до втрати духовного багатства та роз'єднання з внутрішніми цінностями.

Тому, розвиток духовності важливий для збереження особистісної ідентичності, морального здоров'я та психологічного благополуччя людини. Для цього можна використовувати різні форми духовної практики, такі як медитація, молитва, споглядання, та розвивати духовні знання та світогляд. Також важливим засобом формування духовності може бути зв'язок з природою. Багато людей відчувають спокій та гармонію, перебуваючи на лоні природі, тому часті прогулянки, відпочинок у горах або на морі

можуть стати засобом формування духовності. Важливо пам'ятати, що розвиток духовності – це постійний процес, що потребує часу, зосередженості та відкритості.

За словами Ю. Габермаса, духовна культура є основою для формування громадської думки та діалогу в суспільстві. Вона сприяє розвитку критичного мислення, допомагає людям розуміти та сприймати світ інакше, відкривати для себе нові горизонти. Культурні цінності та традиції, які складають духовну культуру, можуть бути міцними фундаментами для створення та зміцнення громадянського суспільства. Духовна культура є необхідною складовою суспільної життєдіяльності, оскільки вона не тільки формує світогляд людини, але й впливає на її емоції та поведінку. Вона є важливою складовою культурного життя суспільства та відображає рівень розвитку національної культури. Духовна культура передбачає інтелектуальний та духовний розвиток людини, її відкритість до нового та прагнення до самовдосконалення. Вона включає в себе релігійні вірування, традиції, мистецтво, літературу, філософію, мораль, етику та інші аспекти, що формують світогляд людини та її поведінку у суспільстві [32].

Таким чином, духовність є важливою складовою культури особистості, що може допомогти знайти сенс життя, розвиватися як особистість та досягати успіху в різних сферах життя. Духовна культура особистості – це сукупність цінностей, понять, вірувань, традицій та інших аспектів, що визначають світогляд, спрямованість та поведінку людей у сфері релігії, моралі, етики, естетики.

1.3. Духовна музика та релігійна музична традиція.

Важливим провідником у формуванні духовної культури в усі часи вважався такий вид мистецтва як музика. Саме без музики не може існувати жодна культура. З давніх часів до сьогодення існування людини в суспільстві ґрунтується на численних культурних традиціях, які тісно пов'язані з духовною сферою. Світ музики неможливо пояснити словами, її необхідно слухати, чути і розуміти. Це дуже тонкий інструмент духовного вдосконалення людини. Музика має потужний вплив на людину, особливо на її духовний стан. Саме з часів прийняття християнства вона є невід'ємною частиною культури людства загалом та культури особистості зокрема [6].

Зазначимо, що духовна музика і релігійна музична традиція – це дві пов'язані між собою категорії, що мають свої особливості та характеристики.

Духовна музика – це музика, що створена з використанням духовного досвіду та відчуттів. Це може бути вираження пошуку світу, спокою, гармонії, любові, духовного зростання та розвитку.

Духовна музика належить до загального поняття духовної культури та мистецтва і не обов'язково пов'язана з будь-якою конкретною релігією чи догмою. Цей жанр може включати в себе традиційні народні пісні, гімни, хоральну музику, співи мандрівних монахів та багато іншого. Духовна музика часто має пронизливі тексти, що відображають духовну складову людського життя, розглядають питання моралі та етики, іноді заохочуючи до релігійності.

Серед найбільш поширених видів духовної музики визнано:

- Сакральна музика – музика, що створюється для підтримки духовної практики, медитації та релігійного життя.

- Кришталева музика – жанр медитативної музики, що зазвичай використовується для медитації, молитви або релаксації. Ця музика має тенденцію до мінімалістичної композиції та м'якої, мелодійної інструментальної музики.
- Східна духовна музика – музика, що виконується в релігійних обрядах східних релігій, таких як буддизм, індуїзм і таоїзм.
- Етнічна духовна музика – музика, що має своє коріння в традиційних культурах і національних групах.
- Традиційна єврейська музика – музика, яка відображає традиційну єврейську культуру та релігійні звичаї. Традиційна єврейська музика включає пісні, що виконуються на єврейських святах, молитви та інші релігійні обряди.

По всьому світу духовна музика виконується на різних мовах, включаючи латину, англійську, іспанську, французьку та ін. Вона прославляє ім'я Бога, викликає почуття любові до нього та є знаковим жанром кожної нації, яка постійно розвивається. Духовна музика може бути різних стилів, включаючи ренесансну, барокову, класичну, романтичну та сучасну музику. Її можна почути як у православних, католицьких, так і в протестантських церквах, а також у інших релігійних конфесіях. Це може бути важливою частиною релігійної практики, оскільки музика допомагає людям зосередитися на духовних роздумах та підняти духовний настрій [4].

Духовна музика використовується для особистої молитви та роздумів. Крім того, вона має художнє вираження релігійних ідей та принципів, що є важливими для людей незалежно від їх релігійних переконань. Духовна музика має глибокий емоційний вплив на слухачів, незалежно від їх віросповідання, стимулює відчуття спокою, краси та духовної гармонії. Також вона може мати науковий або культурний контекст, що допомагає людям зрозуміти та оцінити цю музику. Наприклад, духовна музика Ренесансу може бути розглянута як вираз

релігійної віри, що відображає духовний світ людей того часу. Усвідомлення важливості значення духовної музики в культуротворчому процесі сучасності підкріплюється виконавською практикою та ґрунтовними публікаціями текстів і музики духовних пісень, вихід у світ багатьох збірників.

Релігійна музична традиція в свою чергу включає в себе широкий спектр музичних стилів, що пов'язані з релігійними практиками та обрядами. Поняття «релігійна музика» об'єднує насамперед музичні твори, що виконуються за межами церкви, але семантично і технічно тісно пов'язані з нею.

Інколи релігійною називають «концертну музику» несвітського характеру, що з'явилася вже в XVII столітті, яка представлялася в концертних програмах придворних співочих капел. Таким чином, сюди ми можемо віднести духовні концерти М. Дилецького, Д. Бортнянського, М. Березовського (слов'янські країни), а також музичні твори композиторів венеціанської школи (Андреа і Джованні Габріелі), які з'явилися в музичній культурі Європи Нового часу [1].

На початку розвитку релігійної музики спостерігається прояви насамперед елітарної культури. Адже на ранніх етапах становлення і стрімкого розвитку професійної музичної культури можна побачити ознаки «елітарності» цього шару музичного мистецтва, як «замкненість» виключно на церкві та використання особливих «сміслових кодів».

Внаслідок цього музичне мистецтво, що розумілося як звернення до Бога, перетворюється з простого служіння церкві на частину досить самостійної культури, організованої за власними правилами і законами існування.

Релігійна музика, з іншого боку, пов'язана з конкретною релігією та часто виконується в храмах, церквах, мечетях та інших релігійних спорудах. Такий жанр музики традиційно має святковий характер і пов'язаний з релігійними святами, ритуалами та традиціями. Він може

мати мету підтримувати вірування та відображати біблійну історію та принципи релігії. Це можуть бути музичні традиції, пов'язані з християнством, ісламом, іудаїзмом, буддизмом та іншими релігіями.

Релігійна музика може бути інструментальною, вокальною або комбінованою формою музики. Це також можуть бути народні пісні або сучасні композиції, що мають релігійну тематику. У різні епохи релігійна тематика приваблювала західних композиторів, таких як Й. Бах, В. Моцарт, Л. Бетховен, Д. Верді тощо, так і українських композиторів, як Д. Бортнянський, М. Березовський, А. Ведель, М. Лисенко, М. Леонтович, М. Вербицький та інші [24].

Отже, духовна та релігійна музика мають схожість у тому, що вони обидві мають духовний зміст, але вони відрізняються за своїм походженням та спрямуванням. Духовна музика є загальним поняттям, в той час як релігійна музика є більш вузько направленим музичним спрямуванням. У обох категоріях музики, як в духовній так і в релігійній можуть бути присутні елементи релігійної символіки та містики, а також відображатися різноманітні вірування та культурні традиції. Обидві категорії музики можуть використовуватися як засіб релігійного вираження та молитви, а також для розслаблення та насолоди слуханням. Така музика духовно збагачує особистість, допомагає зосередитись і знайти спокій у своїй душі, підвищує рівень культури та її значення в суспільстві.

1.4. Християнська музика протестантизму як вид духовної музики.

Духовна музика є яскравою та колоритною сторінкою світової музичної спадщини. Її види можуть бути досить різноманітними та залежать від конкретних релігійних традицій і культур.

Християнська музика в свою чергу – це музика, яка має свій корінь в християнській традиції та виконується у релігійному контексті. Це може бути музика для церковних обрядів, наприклад, меси, богослужінь, хорали або гімни.

Вона може виконуватись хором або солістами, а також може бути супроводжена інструментами, такими як орган, скрипка, віолончель та інші.

Отже, враховуючи зазначене розглянемо духовну музику протестантизму, яка є другою за кількістю вірян гілкою християнства.

Реформація розпочалася в Німеччині у XVI столітті з протесту М.Лютера проти зловживань католицької церкви й мертвості її структури, який був швидко підхоплений невдоволеним народом. Лютерани в Німеччині, а пізніше пуритани в Англії, вигнали орган зі свого побуту як атрибут папівської церкви. До того ж, тридцятилітня війна спричинила зубожіння країни та занепад музичної культури, меса виконувалася виключно а cappella.

Реформація сприяла формуванню незалежних від папства музичних традицій, а саме музики протестантських церков. Свобода творчості з правом тлумачення Святого письма, що запропонував вірянам основоположник руху М. Лютер, а також нагальна потреба в оновленні літургійного репертуару стали потужним стимулом бурхливого розквіту церковної музики.

Фундатор лютеранської церкви М. Лютер (1483–1546) був автором її перших духовних творів – протестантських хоралів. Він здійснив обробку кількох відомих на той час католицьких гімнів та світських народних пісень, переклавши їх рідною німецькою мовою. Його знаменитим гімном став «Ein feste Burg ist unser Gott» («Господь наш – оплот») [11].

М. Лютер запропонував новий порядок проведення служби, відмовившись від деяких її частин. Так, для монастирів, Домських

соборів, міст із латинськими школами М. Лютер зберіг латинську літургію з заміною окремих розділів німецькими общинними піснями. Сам М. Лютер та його послідовники склали власні пісні для церковного життя рідною мовою. У невеличких містах були введені німецькі меси, що склалися лише з німецьких духових пісень. Цей протестантський спів, простий і доступний для виконання общиною, мав витoki в григоріанському хоралі, світських піснях, давніх формах німецьких духовних співів, наспівах мінезингерів (XII–XIV століття) та мейстерзінгерів (XIII–XVI століття). Протестантський хорал склався в чотирьох-голосну композицію з мелодією у верхньому голосі. В XVI–XVII столітті провідним жанром протестантської музики був мотет, у XVIII столітті – кантата.

У другій половині XVII століття в лютеранську церкву повернувся орган, і з цього часу церква приділяє набагато більше уваги самій музиці, надаючи більше прав акомпануючим інструментам, особливо органу, в порівнянні з католицькою церквою. У протестантському богослужінні з XVII століття суттєва роль належала органісту. Звучання органу підготовлювало й завершувало службу. У ході літургії виконувалися органні твори як прелюдії, фантазії, так і фуґи та токати. Турбота про органний супровід меси чи хоралу покладалася на органіста або кантора, які могли як самі писати музику, так і користуватися чужими творами, зокрема придворного композитора М. Преторіуса [14].

У творчій співпраці М. Лютера з Й. Вальтером (1496–1570), який був першим кантором протестантської церкви та близьким другом Лютера, були опубліковані збірки церковних піснеспівів, як «Віттенберзький пісенник» (1524), «Німецька меса та порядок поклоніння» (1526) [10]. Й. Вальтер працював у жанрі поліфонічної вокальної музики, відомий із XII століття як мотет. Також придворний

капельмейстер у м. Мюнхені Л. Зенфль (1492–1542), на той час видатний композитор Німеччини, створював для лютеранської церкви духовні мотети у жанрі пісенного мотету – Liedmotette, творчий доробок його складає 250 творів німецькою та латинською мовами. Серед них мотети «Non moriar, sed vivam» («Не вмирай, а живи»), «Veni Sancte Spiritus» («Прийди, Святий Дух»), «Nisi Dominus» («Тільки Господь») [21].

Вершиною процесу створення протестантських хоралів вважається творчість відомих композиторів Г. Шютца (1585–1672) та Й. Баха (1685–1750), які були глибоко віруючими й свої творчі здобутки присвячували Всевишньому, при цьому вони донесли роль церковної музики як своєрідної проповіді Біблії.

Одним із провідних жанрів у духовному доробку Й. Баха займає кантата, що заснована на хоралах, які створені на біблійні тексти та приурочені для недільних служб. А також жанр «страстей» (пассіонів), заснованих на євангельських текстах. Вершиною німецьких ораторіальних «пристрастей» вважаються «Пристрасті за Іоанном» (1727) й «Пристрасті за Матфеєм» (1729) [21].

Пізніше у ХІХ столітті виникає рух за відродження давніх традицій церковної музики, здійснюється пошук пам'яток протестантської церковної музики. Вже у середині ХХ століття стає доступним зібрання німецьких протестантських піснеспівів «Evangelisches Kirchengesangbuch» [10].

Значне місце належить хоровому жанру, який набув особливого розквіту на українських землях за радянських часів. Хорові колективи є майже в усіх традиційних церквах християн-баптистів, п'ятидесятників, адвентистів сьомого дня. Деякі новітні течії протестантизму, що виникли у ХХ столітті, надають перевагу естрадній групі з ансамблем співаків. Майже в усіх протестантських церквах використовується інструментальна музика. У лютеран та кальвіністів – це майже завжди орган, у більш пізніх – оркестри та гурти джазового чи естрадного складу.

Подібно до засновника духовного руху реформації М. Лютера, більшість сучасних протестантів з великим пієтетом ставляться до християнської музики і використовують її як ефективний засіб вираження хвали і вдячності Творцю.

Зараз вокальна сфера в церквах представлена надзвичайно великим репертуаром парафіяльного співу: від хоралів М. Лютера, композиторів XVI-XVII століття до творів американських або вітчизняних сучасних авторів. Загальний спів у церквах звучить як *a cappella* так і з акомпанементом фортепіано, органу або групи музикантів [21].

Отже, християнська музика протестантських церков осягає простір від академічного хорового або общинного співу до кришталевого звучання симфонічних оркестрів, поруч із хоралами М. Лютера виконуються естрадні обробки популярних американських пісень, а кантати Й. Баха або хорові концерти українських класиків переграють з ритмами джазових церковних колективів, що підпорядковується єдиній меті прославлення Бога.

РОЗДІЛ 2

ХРИСТИЯНСЬКА МУЗИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДУХОВНУ КУЛЬТУРУ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Методи формування особистості дитини через призму духовної культури.

Духовна культура може впливати на формування особистості дитини у різні способи, оскільки вона створює певні цінності, переконання та моральні норми, які визначають підходи до життя та взаємодії з оточуючим світом. Формування духовної культури через призму духовності є важливою складовою розвитку особистості, яка сприяє особистісному зростанню та гармонії зі світом навколо.

Визначимо декілька методів, за якими духовна культура формує особистість дитини.

- **Виховання цінностей:** духовна культура може допомогти виховати ряд цінностей, таких як любов, милосердя, доброта та співчуття. Ці цінності можуть стати для дитини орієнтирами в житті та впливати на її поведінку.
- **Розвиток емпатії:** духовна культура може сприяти розвитку емпатії, тобто здатності співчувати та розуміти почуття інших людей. Це може бути особливо корисним в майбутній професійній діяльності, де необхідно мати здатність спілкуватися з людьми та відчувати їхні потреби.
- **Розвиток моральності:** духовна культура може допомогти формувати моральні засади та переконання, які будуть визначати поведінку в різних ситуаціях. Це може сприяти розвитку морального характеру та відповідальності.

- Пошук сенсу життя: духовна культура може допомогти знайти свій сенс життя та знайти глибший зміст у тому, що вона робить. Це може дати більшу мотивацію та відчуття задоволення від її діяльності.
- Розвиток самосвідомості: духовна культура може сприяти розвитку самосвідомості, тобто здатності розуміти свої потреби та бажання.

Додатковим методом формування духовної культури особистості дитини може бути читання та вивчення християнських текстів, таких як Біблія. Через це дитина знайомиться з основами віросповідань та знаходить відповіді на свої життєві питання та проблеми.

Іншим духовним методом є практика молитви, яка допомагає зосередитися на внутрішніх процесах, знайти гармонію з собою та світом навколо. Така практика також може сприяти розвитку емоційної стабільності та внутрішньої сили.

Визначено методи щодо формування духовної культури особистості дитини як:

- метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером;
- метод аналізу ситуаційно-рольової форми

Вищезазначені методи надають дітям можливість емоційно-предметно та безпосередньо заходитися в ситуації морального пошуку й вибору.

Особливе значення мають методи, що спонукають дітей до мистецького світу християнських цінностей, які співвідносяться з традиційним підходом та з художньо-естетичною діяльністю дітей, котрі реалізуються в образотворчій діяльності (живопис, ліплення, декоративно-прикладне мистецтво), музичній діяльності (музикування, відвідування концертів, драматизація), а також художньо-мовленій діяльності (бесіда, робота з книгою) [17].

Одним з напрямів формування духовної культури особистості є залучення дитини до краєзнавчої роботи, яка ознайомлює її зі спадщиною та традиціями рідного краю, формує християнські цінності.

Таким чином, ефективність використання інтегрованого підходу, різноманітних форм виховання, методів і впливів в значній мірі залежить від того, як вони співвідносяться з віковими та індивідуальними особливостями дітей, як вони вдовольняють духовні потреби, пробуджують мотивацію, заохочують до саморозвитку та самовихованню. Саме такий підхід формує особистість дитини крізь призму духовної культури.

2.2. Засоби використання християнської музики у вихованні дітей молодшого шкільного віку.

Виховання дітей – це процес, який має на меті формування певних якостей особистості. У цьому процесі музичне мистецтво відіграє важливу роль. Християнська музика може допомогти дітям розвивати свою творчість, сприяти формуванню емоційної стійкості, підвищувати рівень інтелектуального розвитку та розширювати кругозір. У цьому дослідженні ми розглянемо засоби застосування християнської музики у вихованні дітей.

С. Гончаренко дає визначення вихованню як процесу цілеспрямованого, систематичного формування та розвитку особистості, зумовленому законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. Виховання поширюється на тіло, душу і дух і ставить завданням розвитку гармонійної особистості з душевно-духовних установкою ставлення до інших людей, сім'ї, народу, держави тощо [9].

У вихованні дітей існують різні засоби застосування християнської музики. Розглянемо деякі з них:

- Співи та пісні: спів та спільне виконання пісень допомагає дітям не тільки розвивати музичні навички, але й виховувати духовні цінності, такі як толерантність, повага до інших, милосердя та любов до Бога.
- Релігійні пісні: виконання релігійних пісень сприяє розвитку духовності дітей та вихованню релігійних цінностей, таких як віра, покора, вдячність та милосердя.
- Музичні ігри та інструменти: гра на музичних інструментах та музичні ігри допомагають дітям розвивати музичні навички та сприяти вихованню духовних цінностей, таких як толерантність, співпраця та взаєморозуміння.
- Музичні концерти та вистави: організація музичних вистав та концертів також сприяють вихованню духовності дітей, так як вони можуть бути присвячені духовним темам або темам, пов'язаним з моральними цінностями.
- Спільна музична діяльність: спільна музична діяльність, така як заняття в музичному гуртку, може допомогти дітям розвивати музичні навички.

У дослідженні ми зосереджуємо увагу на засобах, що можуть бути використані у вихованні підростаючого покоління з метою формування духовної культури.

Першим засобом є використання релігійних пісень та гімнів. Релігійні пісні та гімни мають сильний вплив на духовний розвиток дітей, оскільки вони передають релігійні та моральні цінності. Наприклад, пісні, які присвячені Богу, можуть допомогти дітям зрозуміти, що Бог завжди з ними і допоможе їм у житті.

Християнські пісні є потужним інструментом у духовному розвитку дитини. Вони передають моральні цінності та духовні принципи, розвивають почуття віри та допомагають зосередитися на внутрішніх переживаннях.

Ось декілька християнських пісень, які можуть допомогти у духовному розвитку дитини:

- «Ісус любить мене» («Jesus Loves Me») – ця пісня допомагає дитині зрозуміти, що її люблять навіть у випадках, коли вона робить помилки.
- «Цей мій маленький вогник» («This Little Light of Mine») – ця пісня навчає дітей про те, як їхня внутрішня світлина може світити в світі, і як вони можуть вплинути на оточуючих [20].
- «О благодать!» («Amazing Grace») – ця пісня вчить про благодать Божу та Його велич, а також про те, як людина може знайти спасіння у Ньому.

(див. додаток А, Б).

- «Він тримає весь світ в Своїх руках» («He's Got the Whole World in His Hands») – ця пісня допомагає дітям зрозуміти, що Бог доглядає за всім світом та всіма живими істотами.
- «Я буду співати про милосердя Господне завжди» («I Will Sing of the Mercies of the Lord Forever») – ця пісня нагадує про милосердя та доброту Божу і заохочує дитину співати про ці цінності (див.додаток В).

Ці пісні можна співати як у християнських церквах, так і вдома з родиною. Вони можуть допомогти дитині зрозуміти Біблійні духовні принципи та збудити в ній бажання жити згідно з цими принципами.

Християнська музика має дуже позитивний вплив на духовний розвиток дітей. Ось ще декілька рекомендованих християнських пісень для дітей, які співають у багатьох протестантських церквах.

- "Маленьке життя моє" – ця пісня нагадує дітям, що вони завжди під опікою Господа.
- "Хто у світі щасливий" – ця пісня навчає дітей вдячності за те, що мають, і нагадує, що щастя не залежить від матеріальних речей.

- "Ніхто, як Ти" – ця пісня нагадує дітям про безмежну любов Бога і те, що він завжди поруч з ними.
- "Я вірю" – ця пісня навчає дітей про віру в Бога і нагадує, що він завжди їх слухає [29].
- "Алілуя" – ця пісня навчає дітей про радість і хвалу Богу.
(див. додаток Г, Д).

Ці пісні можуть бути використані в різних форматах, включаючи виконання на музичних іграх, співання на дитячих християнських зборах, таборах та інших подібних заходах. Важливо пам'ятати, що краще всього використовувати християнські пісні, які відповідають віковим потребам і інтересам дітей.

Особливо популярними християнськими піснями для дітей є такі:

- "Ой у лузі червона калина" – ця пісня має різні варіації, але в християнському варіанті вона розповідає про калину, яку Господь створив для нас, щоб ми могли радіти її красі.
- "Ти зі мною" – ця пісня говорить про те, що Бог завжди з нами і підтримує нас у всіх життєвих ситуаціях.
- "Ісус - друг мій" – ця пісня вчить дітей про те, що Ісус є нашим другом і захисником, який знає нас краще за всіх і завжди нам допомагає.
- "Якщо ти вірив" – ця пісня розповідає про те, що якщо ми віримо в Бога, то він здатен зробити неможливе.
- "Світло Христа" – ця пісня вчить дітей про те, що Христос є світлом, яке ніколи не гасне, і що ми повинні ділитися цим світлом з іншими.
- "Мала Марія" – ця пісня розповідає про життя Марії - матері Ісуса - і про те, як вона вірила в Бога та віддавала своє життя служінню йому.

Другим засобом є використання музики для стимулювання творчості та розвитку уяви. Музика сприяє розвитку творчості та уяви

дітей, що може бути корисним у подальшому навчанні та житті. Наприклад, діти можуть створювати свою власну музику або розгадувати музичні головоломки, що сприятиме їх розвитку креативності та музичних навичок.

Третім засобом є використання християнської музики для відчуття спільноти та підтримки. Музика може бути використана для підтримки спільного досвіду та сприяння формуванню спільної ідентичності. Наприклад, виконання спільної пісні може підкреслити значення співпраці та взаємодії, що є важливими соціальними навичками.

Четвертим засобом є використання християнської музики для виховання патріотизму та національної свідомості. (див. додаток І). Християнські пісні можуть бути використані для підтримки національної ідентичності та виховання патріотичних цінностей. Наприклад, виконання національних пісень та гімнів дає розвиток національній свідомості дітей та виховує в них любов до своєї країни.

Отже, засоби використання християнської музики у вихованні дітей можуть бути різноманітними та включати в себе виконання релігійних і духовних пісень та гімнів, музики для медитації та зосередження, музики для стимулювання творчості та розвитку уяви, музики для відчуття спільноти та підтримки, а також музики для виховання патріотизму та національної свідомості. Використання цих засобів допомагає формувати духовні цінності у дітей молодшого шкільного віку.

2.3. Музичне виховання дітей в християнській недільній школі.

2.3.1. Використання християнської музики на заняттях недільної школи.

Музичне мистецтво відображає в людській свідомості цінності минулого і сучасного, володіє даром синтезування узагальненого досвіду людства, чим і впливає на багатство духовного світу особистості [19].

Музика має особливий вплив на формування духовної культури дітей. Музичний розвиток дитини – це результат формування особистості дитини в процесі активної музичної діяльності. Завдання музичного виховання підпорядковані спільній меті гармонійного і всебічного виховання особистості дитини і будуються з урахуванням вікових особливостей дітей та своєрідності музичного мистецтва.

Музичне виховання має важливе значення в моральному та естетичному становленні і формуванні особистості дитини. Засобами музики діти долучаються до культурного життя та знайомляться з важливими громадськими подіями. У процесі сприйняття музики у дітей розвивається естетичний смак, пізнавальний інтерес та розширюється кругозір [30].

Музика може бути використана як засіб формування духовності дитини також через вірування та релігійні практики. Наприклад, спів християнських пісень або гімнів може сприяти формуванню духовних цінностей, прагнень до духовного розвитку та гармонії зі світом [3].

Крім того, музика допомагає дітям розуміти та поважати культурні різноманітності, викликає інтерес до інших культур та традицій, а також розвиває толерантність та розуміння.

Усі ці фактори свідчать про те, що музика може бути потужним засобом формування духовності дітей. Тому, важливо підтримувати та розвивати музичну освіту дітей, включаючи музичні класи, хори, оркестри та інші музичні заходи. Також важливо забезпечити доступність музичної освіти для всіх дітей, в тому числі тих, що мають обмеження в розвитку.

Залучення дітей до музики може бути проведене як у формі організованих заходів, так і у формі самостійного слухання музики вдома або у вільний час. Важливо, щоб діти мали можливість вибирати музику, яка їм подобається та сприяє їхньому розвитку.

Нарешті, важливо пам'ятати, що музика не є єдиним засобом формування духовності дитини. Родина, церков, школа та інші соціальні середовища також грають важливу роль у формуванні духовної сфери дитини. Для досягнення максимального ефекту, важливо забезпечити взаємодію різних середовищ у формуванні духовності дитини.

Музичне виховання дітей на заняттях у християнській недільній школі важлива складова їхньої духовної формації. На заняттях недільної школи діти вивчають духовні пісні та гімни, а також навчаються грати на музичних інструментах, співати в хорі та брати участь у концертних виступах.

Одним з основних завдань музичного виховання на заняттях недільної школи є формування духовної складової дитини. Християнська музика допомагає дітям розкрити свої почуття, емоції та розуміння світу навколо них. Вона може надати дітям можливість виразити свої думки та почуття про віру та духовність [23].

Музичне виховання в недільній школі при християнській церкві також допомагає дітям розвивати музичні здібності та навички, що стає дітям в нагоді у майбутньому. Наприклад, вони вивчають основи нотного письма та навчаються грати на музичних інструментах.

Однак, важливо пам'ятати, що музичне виховання на заняттях недільної школи повинне бути рівномірно розподілене з іншими формами духовної та загальної освіти. Також важливо дотримуватися принципу індивідуального підходу до кожної дитини.

Зауважимо, щоб успішно проводити заняття з музичного виховання в недільних школах, вчителям необхідно мати відповідну кваліфікацію та професійну підготовку. Вони повинні знати основи музики, вміти грати на музичних інструментах та мати досвід роботи з дітьми.

Окрім того, важливо створити сприятливу атмосферу на заняттях, щоб діти могли відчувати радість від музики та навчання. Для цього потрібно використовувати цікаві та змістовні методики навчання,

організовувати музичні конкурси та виставки, проводити концертні заходи, організовувати спільні виступи з дітьми на різних концертах.

Таким чином, музичне виховання на заняттях недільної школи в протестантських церквах може стати важливою складовою формування духовності дітей та розвитку їхніх музичних здібностей. Це сприяє їхньому загальному розвитку та допомагає зберегти християнські традиції.

2.3.2. Дослідження впливу християнської музики в недільній школі.

У ході дослідження була поставлена мета – дослідити ефективність засобів та форм застосування християнської музики у формуванні духовної культури дітей молодшого шкільного віку на заняттях недільної школи в християнській церкві протестантського напрямку «Нове життя» м. Івано-Франківська, на підставі власного досвіду волонтерської діяльності в якості вчителя недільної школи.

Завдання дослідження:

- дослідити рівень музичних знань учнів недільної школи;
- проаналізувати методи та форми музичного виховання, що використовуються в недільній школі;
- дослідити вплив християнської музики на розвиток особистості дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження:

- анкетування учнів та вчителів;
- спостереження за проведенням музичних занять в недільній школі.
- інтерв'ю з вчителями та учнями.

Дослідження було проведено на вибірці з 30 учнів недільної школи та 10 вчителями.

Було запропоновано анкетування для учнів і вчителів (див. додаток Е, Ж, З).

Результати дослідження свідчать:

Як діти ставляться до музики (див. додаток Е):

- 100% учнів люблять слухати музику;
- 90% учнів люблять слухати християнську музику;
- 60% учнів віддають перевагу поп-музиці;
- 20% учнів подобається слухати класичну музику;
- 60% учнів часто слухають народну музику;
- 30% учнів слухають музику вдома з родиною;
- 70% учнів слухають музику з друзями;
- 20% учнів відвідують концерти класичної музики;
- 60% учнів відвідують фестивалі та концерти народної музики.

Рівень музичних знань учнів недільної школи (див. додаток Ж):

- 80% учнів володіють елементарними знаннями музики (розпізнавання нот, ритму тощо);
- 20% учнів мають середній рівень музичних знань (вміють грати на музичному інструменті, співати тощо);
- 10% учнів мають високий рівень музичних знань (навчаються у дитячих музичних школах).

Методи та форми музичного виховання (див. додаток З):

- (60%) вчителів використовують методи, спрямовані на розвиток музичних знань (навчання розпізнавання нот, ритму, мелодії);
- 30% вчителів використовують методи, спрямовані на розвиток музичних навичок (гра на музичному інструменті, спів);
- 10% вчителів використовують методи, спрямовані на розвиток музичних почуттів (прослуховування музики, аналіз музичних творів, естетичне сприйняття музики).

Вплив уроків музичного виховання на розвиток особистості учнів за результатами дослідження:

- 80% учнів відзначили покращення своїх музичних знань та навичок після відвідування уроків музичного виховання;
- 70% учнів відчули покращення своєї самооцінки та самопочуття після відвідування уроків музичного виховання;
- 50% учнів відзначили покращення своєї концентрації та пам'яті після відвідування уроків музичного виховання.

З огляду на результати дослідження, рекомендуємо вчителям недільної школи акцентувати увагу на розвитку музичних знань та навичок учнів, а також на розвитку їхніх творчих та креативних здібностей. Для досягнення цих цілей вчителі повинні використовувати різноманітні методи та підходи, спрямовані на розвиток музичної грамотності, музичного слуху та творчості учнів.

Крім того, вчителі мають бути уважні до індивідуальних особливостей кожного учня та враховувати їхні музичні здібності та інтереси. Наприклад, для дітей, які виявляють більший інтерес до гри на музичному інструменті, вчителі можуть організовувати групи зі спільними інтересами або надавати індивідуальні заняття з музичним інструментом.

Також, важливо вчителям недільної школи не забувати про використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання, таких як відеоуроки, вебінари, музичні ігри тощо. Ці інструменти можуть допомогти зробити процес навчання більш цікавим та зрозумілим для дітей, особливо для тих, які вже звикли до використання технологій в повсякденному житті.

Отже, результати дослідження свідчать, що музичне виховання на заняттях недільної школи в християнській протестантській церкві має позитивний вплив на розвиток музичних знань та навичок дітей молодшого віку, а також на їхню особистість загалом. Інтерес до музики

допомагає учням розвивати свої творчі та креативні здібності, а також допомагає їм зростати впевненими в собі та покращувати свої міжособистісні відносини. Тому, ми вважаємо, що музичне виховання на уроках недільної школи є важливою частиною формування духовної культури дитини.

2.4. Аналіз впливу християнської музики на формування духовної культури особистості дитини молодшого шкільного віку.

В результаті дослідження методом анкетування було виявлено декілька прикладів, як музика може відображати духовну культуру дитини:

- Якщо дитина вибирає слухати християнську музику, це відображає те, що вона виховується в релігійній родині та християнські цінності важливі для неї.
- Якщо дитина віддає перевагу поп-музиці, можливо, що вона під впливом того, що є популярним у соціальних мережах або тим, що деякі її друзі слухають таку музику. Однак, також можна знайти спільні теми між поп-музикою та духовними цінностями, наприклад, теми про любов та доброту.
- Якщо дитина віддає перевагу класичній музиці, це може відображати те, що вона націлена на високу культуру і мистецтво, що може відобразитися в її загальному світогляді.
- Якщо дитина віддає перевагу народній музиці своєї країни, то вона поважає та цінує свої корені, традиції та культурну спадщину.

Це всього лише кілька прикладів того, як музика може відображати духовну культуру дитини. Кожен вибір музики може мати свої унікальні

причини та значення, тому важливо бути відкритим та уважним до того, що дитина вибирає слухати та чому.

Формування духовної культури дітей засобами саме християнської музики має позитивні наслідки на її духовний та етичний розвиток.

Основними наслідками такого виховання є:

- розвиток духовної свідомості.

Християнська музика, як правило, містить в собі біблійні мотиви та символи, що сприяє формуванню у дітей духовної свідомості та знань про релігійні цінності.

- Формування моральних цінностей.

Християнська музика може допомогти виховати в дітей моральні цінності, такі як милосердя, терпимість, любов до ближнього та справедливість.

- Розвиток емоційної стабільності.

Музика є потужним засобом впливу на емоційний стан людини. Християнська музика, яка містить в собі елементи спокою та віри, сприяє розвитку емоційної стабільності та здатності до самоконтролю.

- Формування музичних навичок.

Вивчення та виконання християнської музики сприяє розвитку музичних навичок у дітей.

- Розвиток соціальних навичок.

Виконання християнської музики у складі хору або вокально-інструментальної групи може сприяти розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, взаємодія та взаєморозуміння.

Додатковою перевагою використання християнської музики в вихованні особистості дитини є те, що вона може впливати на різні аспекти її життя, включаючи фізичний, емоційний та психічний стан.

Зокрема, дослідження показали, що слухання християнської музики може знизити рівень стресу та покращити настрій, збільшити концентрацію та зосередженість, сприяти заспокоєнню та зниженню

тривожності. Крім того, використання християнської музики може сприяти розвитку емоційної та соціальної компетентності, встановленню міцних міжособистісних зав'язків та підвищенню самооцінки [27].

Крім того, слід зазначити, що необхідно використовувати християнську музику з розумінням та уважністю. Наслідки щодо формування особистості засобами християнської музики можуть бути значними та багатограними. Одним із найбільш очевидних наслідків є збільшення рівня духовної свідомості у дітей та їх здатність до емпатії та співчуття. Християнська музика вчить їх милосердю, допомагає розуміти та приймати інших та навчає поваги до кожної людини.

Однак, слід зазначити, що наслідки формування особистості засобами християнської музики можуть бути різними для різних людей. Деякі можуть відчувати позитивний вплив на свою духовність та моральні цінності, тоді як інші можуть бути менш схильні до прийняття такого впливу [12].

Таким чином, можна зробити висновок, що християнська музика відіграє важливу роль у формуванні духовної та моральної особистості дитини, а також позитивно впливає на її розвиток у різних аспектах.

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над кваліфікаційною роботою ми дійшли наступних висновків.

Базуючись на виконаному аналізі щодо місця та ролі духовної музики загалом, ми можемо стверджувати що важливим провідником та помічником духовності в усі часи вважався такий вид мистецтва як музика. Саме без музики не може існувати жодна культура. Духовна музика відіграє важливу роль у розвитку особистості, оскільки вона допомагає знайти внутрішній мир та гармонію, дозволяє зосередитися на психічному та емоційному стані, відображає духовну складову людського життя. Її види різноманітні та залежать від конкретних релігійних традицій і культур. Отже, у ході дослідження ми звернулися саме до християнської музики протестантського служіння як виду духовної музики, яка володіє здатністю відтворювати морально-етичні якості суб'єкта, впливаючи на його свідомість, адже практична складова роботи побудовано на підставі власного досвіду в якості вчителя недільної школи у протестантській церкві. Ми з'ясували, що формування духовної культури особистості засобами християнської музики протестантизму має позитивні наслідки на розвиток духовної свідомості, на формування моральних цінностей, на розвиток емоційної стабільності. Саме християнська музика допомагає дітям розвивати свою творчість, підвищує рівень інтелектуального розвитку та розширює кругозір.

Аналіз джерел дозволив нам узагальнити поняття «особистість» – це унікальний набір психологічних, соціальних і фізичних характеристик, які формують людину як автономну індивідуальність з унікальним набором цінностей, переконань, цілей і моделей поведінки, що є результатом соціалізації індивіда в процесі комунікації, взаємозв'язку в суспільстві. Характеризуючи сутність поняття особистість в контексті загальної культури суспільства, ми дійшли висновку, що «духовна культура особистості» – це сукупність цінностей, понять, вірувань,

традицій та інших аспектів, що визначають світогляд, спрямованість та поведінку людей у сфері релігії, моралі, етики, естетики. Духовна музика належить до загального поняття духовної культури, що створена з використанням духовного досвіду та відчуття, вона має художнє вираження релігійних ідей та принципів. Формується як системне утворення, яке упорядковано морально-регулятивними та поведінковими процесами на основі морально-естетичного досвіду особистості, що впливає на її сутнісні духовні сфери. В свою чергу «християнська музика» – це музика, яка має свій корінь в християнській традиції та виконується у релігійному контексті. Досліджено, що саме християнська музика відіграє важливу роль у розвитку особистості, оскільки вона дозволяє людині зосередитись на тому, що є для неї важливим та цінним, відображає духовну складову людського життя, розглядає питання моралі та етики, заохочуючи до релігійності.

Задля повноцінного аналізу нами було систематизовано методи, що залучають дітей до художньо-музичного, мистецького світу християнських цінностей, де поєднуються традиційні методи (освічення, переконання, прикладу) з художньою діяльністю самих дітей (живопис, ліплення, декоративно-прикладне мистецтво, драматизація) серед яких важливе місце займає музика. Доведено, що саме християнська музика може бути використана як засіб формування духовності дитини через вірування та релігійні практики, що сприяє формуванню духовних цінностей, прагнень до духовного розвитку та гармонії зі світом, допомагає їм розуміти та поважати культурні різноманітності, викликає інтерес до інших культур та традицій, розвиває толерантність та розуміння. Визначено методи, за якими духовна культура формує особистість дитини. Серед них – виховання цінностей як любов, милосердя, доброта та співчуття; розвиток емпатії – здатність співчувати та розуміти почуття інших людей; – розвиток моральності, – розвиток самосвідомості. Методом формування духовної культури особистості

дитини є читання та вивчення християнських текстів – Біблії, використання практики молитви, що сприяє розвитку емоційної стабільності та внутрішньої сили.

На основі структурного аналізу нами було визначено засоби, що використовуються у вихованні підростаючого покоління з метою формування духовної культури, а саме – використання християнських релігійних пісень та гімнів, що мають сильний вплив на духовний розвиток дітей, оскільки вони передають релігійні та моральні цінності, розвивають почуття віри та допомагають зосередитися на внутрішніх переживаннях; – використання християнської музики для стимулювання творчості та розвитку уяви; – використання християнської музики для відчуття спільноти та підтримки; – використання християнської музики для виховання патріотизму та національної свідомості. Доведено ефективність вищезазначених засобів застосування християнської музики у формуванні духовної культури дітей молодшого шкільного віку на заняттях недільної школи в християнській церкві протестантського напрямку «Нове життя», м. Івано-Франківська на підставі власного досвіду волонтерської діяльності в якості вчителя недільної школи. Результати дослідження свідчать, що музичне виховання на заняттях недільної школи в християнській церкві є важливою частиною формування духовної культури дитини, має позитивний вплив на розвиток музичних знань та навичок дітей молодшого віку, а також на їхню особистість, розвиває творчі та креативні здібності, а також допомагає їм зростати впевненими в собі та покращувати свої міжособистісні відносини.

Таким чином, дане дослідження не вичерпало усіх аспектів проблеми формування духовної культури особистості засобами християнської музики. Перспективними напрямками дослідження ми вбачаємо у здійсненій комплексного аналізу впливу християнської музики на реалізацію світоглядної та культурологічної функцій підростаючого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Д. Українська музика / Д. Антонович // Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича; [упор. С.В. Ульяновська]. – К.:Либідь, 1993. – 592 с.
2. Берон Р. Соціальна психологія: ключові ідеї / Берон Р., Бірн Д., Джонсон Б. – СПб, 2003.
3. Богуш А.М. Духовний розвиток дитини у вимірі мистецтва//Дошкільне виховання. – 2013 – № 9.
4. Бодак Я., Казакевич Ю., Д. Джеймс. Історія музики. Від витоків до сучасності. –МІWC: 2015. 312 с.
5. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. – Суми: Видавничий будинок «Еллада», 2012. 608 с.
6. Власенко О.М. Роль музики у формуванні духовності особистості // Педагогіка і психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал . – 2008. – №5. – 271 с. (С.224-230).
7. Глубіш О., Духовність творить нову людину. Божий сіяч. 2016. 27 грудня.
8. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Особистість. Культура. Ідеологія. Особистість.: Методолого-світоглядний аналіз. 2-е вид. К.: Знання України, 2005.
9. Духан С. В. Музичне виховання молодших школярів засобами мультимедійних технологій. URL: <https://naurok.com.ua/muzichne-vihovannya-molodshih-shkolyariv-zasobami-multimediynih-tehnologiy-57818.html>.
10. Історія музики: Мартин Лютер и протестантський хорал. URL: <https://iskusstvo-zvuka.livejournal.com/120535.html>

11. Кевішас Й. Горизонт духовності виховання / Уклад.: Й. Кевішас, О. Отич. Вільнюс: Zuvedra, 2019. 584с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/719526/1/Gorizont2.pdf>
12. Кириченко, Т.В., Столяренко, Л.Д. Виховна робота в школі: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2005.
13. Максименко О.І. Особистість у соціальному просторі: психологічні аспекти. Київ: Видавництво «Слово», 2015.
14. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2000. 256 с.
15. Миллер Стив. Споры о современной христианской музыке: мирской компромисс или фактор возрождения? / Стив Миллер. – М.: Ассоциация “Духовное возрождение”. – 2001. – 217с.
16. Міхеєв О. Основи психології: Підручник для вищих навчальних закладів./ Київ: КНЕУ, 2014.
17. Мусієнко-Репська В. І. Духовність і музика в розвитку особистості майбутніх фахівців музичної освіти в сучасному освітньому просторі / В. І. Мусієнко-Репська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – 2014. - № 7-8. – С. 24-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/punpu_2014_7-8_6.
18. Наконечна О. П. Духовність. Велика українська енциклопедія. – URL: <https://vuc.gov.ua/Духовність>.
19. Нічкало Н.Г. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / Академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. 224 с.
20. Овсійчук М., Освійчук І. Збірник християнських пісень з акордами. ТОВ НВП Інтерсервіс.2018.400 с.
21. Петреску Я. В. Музичне мистецтво і культура. Жанри духовної музики протестантських церков. 2021. Випуск № 32. URL:

<http://music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/article/download/649/1023>

22. Пролеєв С. В. Духовність и бытие человека / Отв. Ред. Е.К. Быстрицкий. Київ: Наукова думка, 1992. 110 с.
23. Рудницька О. П. Педагогіка. Загальна та мистецька/ О. П. Рудницька – Тернопіль: Богдан, 2005.
24. Ткаченко Є. Світова та вітчизняна музична культура: стилі, школи, персоналії. – URL: <https://glieracademy.org/wp-content/uploads/2019/05/50-16-Ткаченко.pdf>.
25. Франкл, В. Людина у пошуках справжнього сенсу. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 160 с.
26. Хамітов Н. В. Духовність. Енциклопедія Сучасної України. Електронний ресурс /Режим доступу: – URL: <https://esu.com.ua/article-19642>.
27. Чернишова А.М. Мистецтво як засіб виховання духовності 47підростаючого покоління. Нові технології навчання: Наук.-метод. Зб. / інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки: В 2-х ч. Київ-Вінниця, ФОП Корзун Д.Ю., 2012. Вип. 73. Частина I. С. 229-233.
28. Шамлян К., Кліманська М. Що таке особистість Проективні методи дослідження особистості: підручник / Львів. Нац. Ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2014. – 465 с. – Бібліогр.: с. 450-455.
29. Юнчик С. На крилах пісні. Нотний збірник перекладів відомих християнських пісень. Випуск 1. 2020. 285 с.
30. Юрченко К.В. Педагогічні засади формування особистості засобами музичного мистецтва. Педагогические основы формирования личности средствами музыкального искусства:. – URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31044/1//>.

31. Maslow, A. H. Motivation and personality, 1970.

URL:<https://www.eyco.org/nuovo/wp-content/uploads/2016/09/Motivation-and-Personality-A.H.Maslow.pdf>.

32. Habermas, J. The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society. MIT press, 1991.

О Благодать!

$\text{♩} = 80$

8

15

22 *ff* $\text{♩} = 82$

28

О благодать!

F Am B F

1.О, благодать, — спасенний я,

C

Мене Господь звільнив:

F B F

Хоч мертвим був — вдихнув життя,

Dm C F

Сліпим був, та прозрів.

2.Це благодать забрала страх

І Божий страх дала,

У серце спокій принесла,

Коли повірив я.

3.Господь добро пообіцяв

І вірний буде Він,

Мій щит і частка Він моя,

Твердиня моїх днів. G/D- D

G Hm C G

4.Вже охолоне сонця жар,

D

Земля припинить рух,

G C G

//А я Отцю на Небесах

Я буду співати про милосердя Господне завжди!

Я буду співати про милосердя Господне завжди,
Із уст моїх не змовчатимуть Твою відданість і любов.
Бо я знаю, що Ти милуєшся праведністю,
І дивовижна Твоя любов назавжди.

Твоя благість завжди пестить мене,
Ти втішаєш мене словами ніжними.
Я знаю, що Твоє милосердя безмежне,
І ти зі мною завжди, в усі дні.

Тому я буду співати про милосердя Твоє завжди,
Із уст моїх не змовчатимуть Твою відданість і любов.
Бо я знаю, що Ти милуєшся праведністю,
І дивовижна Твоя любов назавжди.

Алілуя!

The musical score for "Alleluia!" is presented in three systems, each with three staves. The top staff is the vocal line, the middle staff is the piano accompaniment, and the bottom staff is a second vocal line. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 6/8. The score includes repeat signs and dynamic markings such as *ped* (pedal) and *rit* (ritardando).

System 1: Measures 1-6. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the bass clef. The vocal lines are mostly rests, with a melodic phrase starting in measure 5.

System 2: Measures 7-12. The piano accompaniment continues with the eighth-note pattern. The vocal lines have a more active melodic line, with the top staff showing a sequence of eighth and quarter notes.

System 3: Measures 13-18. The piano accompaniment continues. The vocal lines feature a more complex rhythmic pattern with chords and rests, indicating a change in the musical texture.

Алілуя!

Під ясным небом голубим
На щедрім полі золотим
Слова хвали Творцеві возношу я!
Безцінний дар життя нам дав,
Любить цей світ заповідав.
Тобі співаю славу: Алілуя!

Алілуя! Алілуя! Алілуя! Алілуя!

Ти покараєш злих царів
За сльози наших матерів.
І Твою волю, як свою, прийму я.
Країна наша розцвіте,
Я знаю, Ти бажаєш це!
Тобі співаю славу: Алілуя!

Алілуя! Алілуя! Алілуя! Алілуя!

Ти - путь, Ти - правда, Ти - любов!
Мир надихаєш знов і знов.
Лише про одне Тебе молю я:
Не залишай ніколи нас,
Послухай, як серця весь час
Тобі співають славу: Алілуя!

Алілуя! Алілуя! Алілуя! Алілуя!

Анкета для учнів недільної школи

№ п/п	Запитання	Так	Ні
1.	Чи любиш ти слухати музику?		
2.	Чи любиш ти слухати християнську музику?		
3.	Чи часто ти слухаєш народну музику ?		
4.	Чи подобається тобі слухати класичну музику?		
5.	Чи віддаєш ти перевагу поп-музиці?		
6.	Частіше я слухаю музику вдома з родинною		
7.	Переважно я слухаю музику разом з друзями		
8.	Чи часто ти відвідуєш концерт класичної музики?		
9.	Чи відвідуєш ти фестивалі чи концерти народної музики?		

Анкета для учнів недільної школи

№ п/п	Запитання	Так	Ні
1.	Чи знаєш ти ноти?		
2.	Чи розумієш ти, що таке музичний «ритм»?		
3.	Чи вмієш ти співати?		
4.	Чи граєш ти на якомусь музичному інструменті?		
5.	Чи навчаєшся ти в музичній школі?		

Анкета для вчителя недільної школи

№ п/п	Запитання	Так	Ні
1.	Чи приділяється на музичних заняттях час для вивчення нотної грамотності?		
2.	Чи приділяється на заняттях час гри на музичних інструментах?		
3.	Чи проводяться заняття зі співів?		
4.	Чи часто на заняттях діти слухають музику та роблять аналіз почутих творів?		
5.	Чи приділяється на заняттях час для естетичного сприйняття музики?		

Моя молитва нехай лине

1. Мо - я мо - лит - ва не - хай ли - не до Те - бе, на - че фі - мі - ам,
 2. В Тво - є - му Сло - ві Жи - во - му Ти для жит - тя ве - лін - ня дав,

ТАВ

і сер - це ли - не бе - зу - пин - но в чу - до - вий Твій не - бес - ний
 щоб лю - ди всі мо - ли - лись То - му, Хто на хрес - ті за них вми -

5

храм. Бо - же, я мо - лю за Ук - ра - ї - ну, Бо - же, мо - лю Те - бе за лю - дей... Ти їх прос -
 рав.

8

ти, Ти їх спаси і ми - лість Сво - ю нам я - ви. Бо - же, я зна - ю, що Ти бу - деш з на - ми в хра - мі Сво -

11

є - му під не - бе - са - ми. Ра - дість і мир Ти да - рував, жит - тя за лю - дей... від - дав, в Кни - гу Жит -

14

тя нас за - пи - сав. Нас за - пи - сав.

17